

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

BOSHLANG'ICH SINFLARDA KITOBXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Nuradilova Asal Dilshodxo'ja qizi

Ilmiy rahbar: Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika universiteti

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Daminova Sevinch Tuychi qizi

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti 3-bosqich talabasi

Annotasiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik madaniyatini shakllantirish masalasi yoritilgan. Maqolada kitob o'qishning bolalar tafakkuri, nutqi va ma'naviy dunyosini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, o'qituvchining kitobxonlikka bo'lgan shaxsiy munosabati, dars jarayonida va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda o'quvchilarda o'qishga qiziqishni uyg'otish usullari ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqotda o'quvchilarda mustaqil fikrlash, badiiy asarlarni tahlil qilish, ularni hayotiy tajriba bilan bog'lash ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali yo'llari ochib beriladi. Maqola natijalari boshlang'ich ta'lim tizimida kitobxonlik madaniyatini shakllantirishga oid metodik tavsiyalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kitobxonlik madaniyati, boshlang'ich ta'lim, o'quvchi shaxsi, o'qish motivatsiyasi, badiiy asar, metodik yondashuv.

Kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish-buyuk maqsadlarimizga erishishning muhim kafolatidir. Shavkat Mirziyoyev

Boshlang'ich sinflarda o'quv yillari bo'yicha taqsimlangan va o'quvchilarning o'zlashtirishlari lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning mazmuni va hajmi belgilanadigan maxsus davlat hujjati - o'quv dasturi bo'lmasligini ta'kidlab o'tamiz. Biz bunday dasturni ishlab chiqishimiz lozim edi, ammo u umumiy vazifa - o'qitish kursining ilmiy va metodologik asoslarini aniqlash va asosli ifodalashni muvaffaqiyatli hal etishning natijasi bo'lishi mumkin. Boshqacha aytganda, bizga o'sib borayotgan va rivojlanayotgan inson egallaydigan bilish va voqelikni qayta o'zgartirish usuli sifatida kitob o'qishni ifodalash va rejalashtirilgan o'quv faoliyatining o'ziga xosligini ta'minlovchi majmuani o'rganishga mo'ljallangan ahamiyatli tarkibiy qismlarni tavsiflash lozim, mulohaza va tahlilning dastlabki nuqtasi kitob bo'lishi kerak edi.

Kitob va kitobxonga bag'ishlangan ishlarni o'rganish kichik maktab o'quvchilarining o'quv faoliyatiga kiritiladigan ob'ektlar orasida kitob eng murakkab hodisani ifodalashini ta'kidlash imkonini beradi.

O'zining murakkabligiga ko'ra "kitob" hamon yagona talqinga ega emas. Fransuz yozuvchisi, adabiyotshunos, sotsiolog Rober Eskarpi ta'kidlaganidek: "Barcha tirik borliq singari, kitob ham ta'riflarning qat'iy chegaralariga sig'maydi. Hali hech kim unga aniq va

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

barqaror ta'rif bera olmagan. Kitobshunoslar "kitob" tushunchasi bilan bog'liq bo'lgan eng ko'p qo'llaniladigan quyidagi ta'riflarni ajratadilar:

Kitob - insonlar orasidagi muloqot vositasi, ommaviy axborot quroli.

Kitobxonni shakllantiruvchi pedagog uchun va mustaqil o'qish san'atini o'rganuvchi o'quvchilar uchun kitob qanday asosiy ma'noga ega? Mazkur savolni hal etish uchun biz kitobning ijtimoiy ahamiyati nuqtai nazaridan uning ta'riflariga murojaat etdik. Bunday ixcham ta'riflardan biri A.Gersen keltiradi: "...yozma ifodalangan va umumiy foydalanishga taqdim etilgan tajriba bu kitobdir". Bunday ta'riflarni biz yana kitobga e'tiborlarini qaratgan o'tmish va hozirgi zamonning boshqa ko'pgina buyuk allomalarining ta'riflarida uchratamiz: "suhbatdosh", "ustoz", "mash'ala", "o'qituvchi", "do'st", "bebaho meros", "inson orqali ko'rinadigan olam", "xalqlar tarixi", "o'tmish tajribasi", "inson aqlining merosi", "fikir kemasi", "inson kashf etgan buyuk mo'jiza" - bu va shu kabi bolalikdan o'zlashtirilgan tasavvurlar kitobni kashf etgan inson uchun g'urur hissini uyg'otadi, kitob oldida biz uchun zarur bo'lgan va insoniyat tomonidan to'plangan tajribani saqlash joyi va yetkazish vositasi sifatidagi predmet oldida kabi e'zozlash hissini tug'diradi.

Insoniyatning tarixiy tajribasi va unda shakllangan aqliy qobiliyatlar nafaqat kitobda, balki "inson tomonidan yaratilgan har bir predmetda - qo'lbola quroldan to zamonaviy elektron hisoblash mashinasigacha" amaliy ro'yobga oshirilgan. Ushbu ma'noda kitob ham istisno emas, u ham "fikrni amalga oshirish jarayonidir". Ammo ijtimoiy tajriba va individual fikr kitobda ikki bor: birinchi bor - qo'lyozmani yaratishda - tilda, so'zda, yozuvchida o'z fikrini keng insonlar doirasining mulkiga aylantirish o'tkir ehtiyoji yuzaga kelganida; ikkinchi bor - muallifning fikrini maqsadga muvofiq va bevosita yetkazadigan tarzda va bizning barchamizga qaratiladigan biror-bir yozma xabarni tashkil etish uchun maxsus mo'ljallangan predmetda amalga oshishini unutmaslik kerak.

Ammo "inson - kitob" tizimida bizni muallif va nashriyotchilar emas, balki kitobxon, bunda kitobxon boshlovchi - kichik maktab o'quvchisi qiziqtiradi. Berilgan matnni mustaqil o'qishda kitob so'z-belgi bo'lib xizmat qiladi va topshiriq yo'naltirgan fikrlar hamda matn obrazining o'ziga xosligini o'zlashtirish uchun ularning tizimini to'g'ri talqin etish kerakdir. Boshlang'ich sinflarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish - bu faqat o'qituvchi yoki maktabning emas, balki butun jamiyatning dolzarb vazifasidir. Kitob - inson tafakkurining manbai, ma'naviy boylik kalitidir. Shunday ekan, bolalarda kitobga muhabbatni erta yoshdan boshlab singdirish, ularni o'qish jarayoniga jalb etish kelajak avlodning ma'naviy yetuk bo'lib voyaga yetishiga xizmat qiladi.

Oila kitobxonlik madaniyatining shakllanishida muhim omildir. Agar ota-onalar o'zi kitob o'qisa, bola ham ularni ibrat sifatida qabul qiladi. Shu bois, uyda kichik kutubxona tashkil etish, bolaga yangi kitoblar sovg'a qilish, birgalikda o'qish odatini joriy etish foydali hisoblanadi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, audiokitoblar, elektron kutubxonalar bolalarning kitob o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish imkonini beradi. Shu sababli,

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

o'qituvchilar va ota-onalar ushbu texnologiyalardan to'g'ri foydalanishni o'rgatishlari kerak.

Kitobxonlik madaniyati – bu o'quvchining kitobga nisbatan ijobiy munosabati, o'qish madaniyati, o'qilgan asarni tahlil qila bilish, o'z fikrini ifoda etish, va kitobni qadrlash ko'nikmalaridir. U o'quvchi shaxsini ma'naviy, aqliy va ruhiy jihatdan boyitadi.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi o'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda asosiy shaxs hisoblanadi. U: har bir darsda o'qishning ahamiyatini tushuntiradi; o'quvchilarga yoshiga mos asarlar tavsiya qiladi;

o'qilgan asarlar yuzasidan suhbatlar, musobaqalar o'tkazadi;

bolalarda mustaqil o'qish odatini shakllantiradi.

Xulosa o'rnida kitoblarga mustaqil murojaat etishda va matnni o'qishda e'tibor qaratish kerak bo'lgan topshiriqda muallifning fikri ham kitobxondan kitob ichiga, ertakdagidek - "etti qulf ortiga" yashiringan bo'ladi va birovning yordamisiz matn faqatgina yozuvchilarning o'ylaganlaridek kitobxon tomonidan kitobni mushohada etish orqali idrok etilishi mumkindir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent.: O'zbekiston, 2016
2. Mavlonova R., To'rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. -T.: O'qituvchi, 2001. - 300 b.
3. Mavlonova R., Arabova M., Salohitdinova G'. Pedagogik texnologiya. - T.: "Fan" nashriyoti, 2008-y.
4. Mamasoli Jumaboyev "Bolalar adabiyoti" darslik „ O'qituychi" nashriyot-matbaa ijodiy uyi Toshkent - 2008.